Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4290/2013, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.4290.2013.1

Číslo: 77/2015

Právní věta:

Předmětem tzv. dodatečného projednání dědictví (ve smyslu ustanovení § 175x o. s. ř.) nemůže být majetek zůstavitele, který již byl projednán v původním (dřívějším) dědickém řízení, a účastníky tzv. dodatečného projednání dědictví jsou vždy (bezvýjimečně) ti, kdo byli účastníky původního dědického řízení, popřípadě jejich právní nástupci; to platí rovněž tehdy, vyšlo-li při tzv. dodatečném řízení o dědictví najevo, že některému z dědiců, který podle dříve vydaného pravomocného usnesení o dědictví nabyl dědictví nebo jeho část, ve skutečnosti nesvědčí dědické právo.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.02.2015

Spisová značka: 21 Cdo 4290/2013

Číslo rozhodnutí: 77

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Dědění, Dědické řízení

Předpisy: § 175s o. s. ř. ve znění do 31.12.2000
§ 175x o. s. ř. ve znění do 31.12.2000

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 26. 11. 2001 určil obecnou cenu majetku zůstavitele Ing. J. Č., zemřelého dne 11. 6. 2000, ve výši 34 535 413,62 Kč, výši dluhů částkou 15 423 Kč a čistou hodnotu dědictví ve výši 34 519 990,62 Kč, schválil dohodu zákonných dědiců (synů zůstavitele) Ing. R. Č. a L. Č. o vypořádání dědictví a určil odměnu notářky JUDr. J. H. a náhradu jejích hotových výdajů; usnesení nabylo právní moci (podle potvrzení uvedeného ve spise) dnem 31. 1. 2002.

Obvodní soud pro Prahu 1 dále usnesením ze dne 19. 2. 2003 určil „obvyklou cenu majetku zůstavitele částkou 34 548 600,02 Kč, z toho cenu majetku nově objeveného částkou 13 186,40 Kč, výši dluhů částkou 15 423 Kč a čistou hodnotu dědictví částkou 34 533 177,02 Kč“, schválil dohodu dědiců Ing. R. Č. a L. Č. o vypořádání nově objeveného majetku (nevyplacené nemocenské dávky, uložené u Pražské správy sociálního zabezpečení, a pohledávky za Pražskou plynárenskou, a. s., vzniklé z důvodu přeplatku na úhradách za odběr plynu) a určil odměnu notářky JUDr. J. H. a

náhradu jejích hotových výdajů; usnesení nabylo právní moci (podle potvrzení uvedeného ve spise) dnem 18. 4. 2003.

Obvodní soud pro Prahu 1 poté usnesením ze dne 12. 4. 2011 zastavil dědické řízení o dodatečném projednání zůstavitelova majetku s odůvodněním, že „nový, dosud neprojednaný majetek, tu není“, a určil odměnu notářky JUDr. J. H. a náhradu jejích hotových výdajů; usnesení nabylo právní moci (podle potvrzení uvedeného ve spise) dnem 30. 4. 2011.

Návrhem ze dne 12. 10. 2011 se L. Č. domáhal projednání dědictví o majetku, který se dodatečně „objevil po právní moci usnesení, jímž bylo dědické řízení skončeno“, a to o „vkladní knížce ČSS na jméno Č. J., na kterém by měla být uložena částka 3500 Kč.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 1 – poté, co usnesením ze dne 9. 11. 2011 zahájil „řízení dle ustanovení § 175x o. s. ř. o dodatečném projednání dědictví po J. Č.“, co provedením úkonů v řízení pověřil podle ustanovení § 38 odst. 1 o. s. ř. jako soudního komisaře notářku JUDr. J. H. a co usnesením ze dne 12. 10. 2012 zprostil notářku JUDr. J. H. funkce soudního komisaře v dědickém řízení po zůstaviteli a provedením úkonů v řízení o dědictví po zůstaviteli pověřil notáře JUDr. B. H. – usnesením ze dne 17. 1. 2013 určil „obvyklou cenu majetku zůstavitele 34 553 573,02 Kč, z toho obvyklou cenu nově najevo vyšlého majetku zůstavitele 4973 Kč, výši pasiv 15 423 Kč a čistou hodnotu dědictví 34 538 150,02 Kč“, a potvrdil nabytí nově najevo vyšlého majetku, a to „práv a povinností majitele účtu, ke kterému je vedena vkladní knížka na jméno J. Č., u České spořitelny, a. s.“, a „práv a povinností majitele účtu, ke kterému je vedena vkladní knížka na jméno Ing. J. Č., u České spořitelny, a. s.“, L. Č.; současně rozhodl, že odměnu notáře JUDr. B. H. ve výši 600 Kč, jeho hotové výdaje ve výši 138 Kč a 21% DPH ve výši 154,90 Kč (celkem 892,90 Kč) je povinen uhradit L. Č. a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Podle soudu prvního stupně po právní moci usnesení, jímž bylo skončeno původní dědické řízení po zůstaviteli Ing. J. Č., vyšel najevo „další majetek“ (práva a povinnosti majitele výše uvedených účtů), ohledně kterého je třeba dědictví „znovu projednat“. Soud prvního stupně zjistil (k námitce L. Č.) že Ing. R. Č. není synem zůstavitele, když v rodném listu Ing. R. Č. je jako otec uveden Č. D. (tuto skutečnost potvrdil také sám Ing. R. Č.), a dovodil, že Ing. R. Č. „není dědicem zůstavitele“, protože zůstavitel nezanechal závěť a zákonné dědické právo mu nenáleží. Přestože poukázal na obecnou zásadu, že „účastníky řízení o dodatečném projednání dědictví jsou ti, kdo byli účastníky původního řízení“, uzavřel, že z hlediska „otázky dědického práva“ Ing. R. Č. „není splněn zákonný předpoklad pro uzavření dědické dohody – existence více dědiců“ a že skutečnost, že jeden z účastníků původního dědického řízení není dědicem zůstavitele, „nemohl ve svém rozhodnutí nezohlednit“, neboť „by založil ve vztahu k dodatečně projednávanému majetku zjevný protiprávní stav“; soud prvního stupně proto potvrdil nabytí nově zjištěného majetku L. Č. jako „jedinému dědici ze zákona, který dědictví neodmítl a je způsobilý dědit“.

K odvolání L. Č. M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 30. 4. 2013 potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výrocích, jimiž soud prvního stupně rozhodl o potvrzení nabytí „veškerého nově najevo vyšlého majetku“ L. Č., o odměně, hotových výdajích a dani z přidané hodnoty notáře JUDr. B. H. a o náhradě nákladů řízení, a vyslovil, že „v nenapadeném výroku“ o určení obvyklé ceny majetku zůstavitele, včetně obvyklé ceny nově najevo vyšlého majetku zůstavitele, výši pasiv a čisté hodnotě dědictví, zůstalo usnesení soudu prvního stupně „nedotčeno“. Poté, co dovodil, že dodatečné dědické řízení „není řízením o dědickém právu, ve kterém nelze proto zpravidla odchylně od původního řízení posuzovat otázku, kdo je a kdo není dědicem“, odvolací soud uzavřel, že „v některých zvláštních případech bude výjimečně na místě připustit jiný okruh dědiců“, dostalo-li by se „převzetí původního okruhu dědiců do rozporu se zákonem“, a že „tímto případem“ je i projednávaná věc, neboť, není-li Ing. R. Č. synem zůstavitele, a tedy jeho dědicem ze zákona podle ustanovení § 473 odst. 1 obč. zák., pak „by bylo v rozporu se zákonem, aby se podílel na nabývání dodatečně zjištěného majetku“. Odvolací soud dále dovodil, že „výrok pravomocného usnesení je závazný pro účastníky řízení a ve

stejném rozsahu také pro všechny orgány“, že je vydaným usnesením „vázán“, a že tedy nemůže být pravomocně rozhodnutá věc v rozsahu závaznosti výroku projednávána znovu; proto se „dodatečné dědické řízení nemůže znovu týkat majetku v původním řízení již projednaného“, neboť „dodatečné dědické řízení se provede jen o majetku, který se objevil po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno“, a „neslouží k tomu, aby se znovu otvíraly otázky již pravomocně rozhodnuté v původním řízení“, když „k přezkoumání správnosti původního rozhodnutí může dojít výhradně na základě opravných prostředků, které zákon připouští“. S ohledem na „právní jistotu“ vyloučil, aby při dodatečném projednání dědictví bylo zasahováno do pravomocných výsledků dřívějšího dědického řízení, a proto schválil postup soudu prvního stupně, který potvrdil L. Č. „pouze nabytí nově zjištěného majetku“.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal L. Č. dovolání. Namítá, že ustanovení § 175x o. s. ř. nelze „vykládat tak, že soud má zakázáno jednat i o jiném, tj. již dříve zjištěném majetku, než nově objeveném majetku, v případě, kdy v řízení vystupuje nepravý dědic bez dědického práva“, a že, připouští-li odvolací soud, že „zcela výjimečně a ve zvláštních případech je možné měnit okruh dědiců“, a tedy rozhodovat o dědickém právu, pak „měl výjimečně připustit a výjimečně rozhodnout“ o potvrzení nabytí „celého majetku po zůstaviteli, tj. i toho, který byl již projednán“, neboť má za to, že se jedná o „jedno jediné kontinuální dědické řízení“ a že „nerozhodnutí“ o tom, že dědicem veškerého majetku po zůstaviteli je dovolatel jako jeho jediný zákonný a neopomenutelný dědic, je „rovněž rozhodnutím v rozporu se zákonem“ a s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Dovolatel soudům současně vytýká, že podporují „právní jistotu toho, komu dědické právo nesvědčí“, a že odvolací soud „nevzal v potaz“ neplatnost dědické dohody uzavřené mezi „dědicem“ L. Č. a „nedědicem“ Ing. R. Č., která je „v rozporu se zákonem i dobrými mravy“ a kterou dovolatel uzavřel „v omylu“. Dovolatel L. Č. navrhl, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu změnil tak, že se potvrzuje L. Č. nabytí „veškerého majetku zůstavitele“, nebo aby usnesení odvolacího soudu zrušil a „věc vrátil k dalšímu řízení“.

Ing. R. Č. navrhl, aby dovolací soud dovolání L. Č. odmítl, popřípadě zamítl. Ztotožnil se s „analýzou učiněnou odvolacím soudem“ a vyslovil nesouhlas s názorem dovolatele, že postupem podle ustanovení § 175x o. s. ř. lze měnit výsledky původního dědického řízení, neboť „otázka zpětného zásahu do původního řízení v řízení o dodatečném projednání dědictví“ je řešena přímo v zákoně a zabýval se jí také Nejvyšší soud například v „usnesení sp. zn. 30 Cdo 1131/2003„.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že dovolání je třeba i v současné době projednat a rozhodnout – jak vyplývá z ustanovení čl. II, bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb. – podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013, se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu vázán uplatněným dovolacím důvodem (srov. § 242 odst. 3, větu první, o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo která již dovolacím soudem vyřešena byla, ale má být posouzena jinak, a zda je tedy dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí odvolacího soudu významné (mimo jiné) vyřešení otázky, zda může být předmětem tzv. dodatečného projednání dědictví (ve smyslu ustanovení § 175x o. s. ř.) majetek zůstavitele, který již byl projednán v původním (dřívějším) dědickém řízení, vyšlo-li při tzv. dodatečném řízení o dědictví najevo, že některému z dědiců, který podle dříve vydaného pravomocného usnesení o dědictví nabyl dědictví nebo jeho část, ve skutečnosti nesvědčí dědické právo.

Protože uvedená otázka procesního práva dosud nebyla dovolacím soudem ve všech souvislostech vyřešena a protože vyřešení této otázky bylo pro rozhodnutí ve věci určující (významné), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání L. Č. je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Vzhledem k tomu, že zůstavitel Ing. J. Č. zemřel dne 11. 6. 2000, je třeba v řízení o dědictví i v současné době postupovat – jak vyplývá z ustanovení Části dvanácté, Hlavy I, bodu 12. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů účinných do 31. 12. 2000.

Při dědění se použije v den smrti zůstavitele platné hmotné právo, tedy zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů účinném do 31. 12. 2004.

Soud v usnesení o dědictví potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici nebo potvrdí, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu, nebo schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů anebo potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě (srov. § 175q odst. 1 o. s. ř.); usnesením o dědictví je projednání dědictví skončeno (srov. § 175s odst. 1 o. s. ř.).

Objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký zůstavitelův majetek, popřípadě i dluh, provede se o tomto majetku řízení o dědictví; objeví-li se pouze dluh zůstavitele, řízení o dědictví se neprovede (srov. § 175x o. s. ř.).

Výroky pravomocných usnesení soudu vydaných v řízení o dědictví jsou závazné pro účastníky řízení (jejich právní nástupce) a, samozřejmě pouze v rozsahu, v jakém jsou závazné pro účastníky řízení, též pro soudy, správní úřady a jiné orgány (srov. § 159 odst. 2 o. s. ř.). Výjimku z tohoto pravidla představuje pouze výrok usnesení o dědictví, který se týká dědického práva (výrok, který stanoví, kdo je zůstavitelovým dědicem); judikatura soudů již dříve dovodila, že výroky usnesení o dědictví určující dědické právo jsou závazné pro každého (srov. například zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 6. 1982, sp. zn. Cpj 165/81, uveřejněnou pod č. 49 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1982, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 10. 1982, sp. zn. 3 Cz 32/82, uveřejněný ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR,

díl IV na str. 751, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2953/2004, uveřejněné pod č. 1 v časopise Soudní rozhledy, ročník 2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1240/2007, uveřejněný pod č. 7 v časopise Soudní judikatura, ročník 2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007, uveřejněné pod č. 16 v časopise Soudní judikatura, ročník 2010, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009, uveřejněný pod č. 32 v časopise Soudní judikatura, ročník 2011).

Objeví-li se dodatečně (po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno) nějaký zůstavitelův majetek (popřípadě též dluh zůstavitele), judikatura soudů již dříve dospěla k závěru, že v řízení o dodatečném projednání dědictví jsou účastníky řízení vždy („bezvýjimečně“) jen ti dědici, jejichž dědické právo bylo určeno v usnesení o dědictví vydaném podle ustanovení § 175q o. s. ř., popřípadě jejich právní nástupci; má-li zemřelý nebo zaniklý dědic více právních nástupců, mají tito nástupci v řízení postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.). Při dodatečném projednání dědictví soud nemůže („nikdy“) znovu zjišťovat okruh účastníků a měnit tak okruh zůstavitelových dědiců stanovený již v původním řízení, a to ani v případě, že vyjdou najevo nové skutečnosti, např. bude-li dodatečně objevena závěť nebo bude-li (jak tomu bylo v projednávané věci) dodatečně vyjasněn okruh dědiců zůstavitele ze zákona (srov. též například právní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 839/2003, které bylo uveřejněno pod č. 88 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2006, nebo v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1131/2003, které bylo uveřejněno pod č. 131 v časopise Soudní judikatura, ročník 2004, anebo v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 135/2005).

Z uvedeného dále vyplývá, že po právní moci usnesení, kterým bylo řízení skončeno, soud může (smí) provést řízení o dědictví jen o majetku, který dosud (v době do právní moci tohoto usnesení) nebyl v řízení o dědictví znám; za dosud v řízení neznámý se zásadně pokládá takový zůstavitelův majetek, který v průběhu řízení o dědictví neuvedl (netvrdil) žádný z účastníků řízení o dědictví a který nevyplynul ani jinak nevyšel najevo z výsledků předběžného šetření nebo ze zpráv, které byly soudu v řízení sděleny na jeho dotaz, anebo z šetření, která byla soudem provedena v rámci přípravy jednání.

Z pohledu dodatečného řízení o dědictví prováděného podle ustanovení § 175x o. s. ř. není (a nemůže být) významné, zda potvrzení nabytí dědictví proběhlo v původním řízení o dědictví v souladu se zákonem; dodatečné projednání dědictví totiž neslouží (a nemůže sloužit) k nápravě „chyb“ původního dědického řízení a v řízení o dodatečném projednání dědictví nelze měnit „pravomocné výsledky“ původního dědického řízení (srov. například právní názor vyjádřený v usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 1995, sp. zn. 24 Co 261/95, které bylo uveřejněno pod č. 2 v časopise Ad Notam, ročník 1996); k tomu slouží (a mohou být účastníky využity) řádné a mimořádné opravné prostředky. Řízení o dodatečném projednání dědictví „neotvírá dědickou věc již jednou pravomocně skončenou, ale naopak navazuje na výsledky dosavadního dědického řízení, vychází z nich a v ničem do stavu jimi vytvořeného nezasahuje“; důvodem dodatečného projednání dědictví tedy není (a nesmí být) vadné skutkové zjištění, které mohlo mít vliv na rozhodnutí, jímž bylo původní dědické řízení skončeno, ani porušení procesních zásad při jednání a rozhodování ve věci, ale pouze neúplnost skutkových podkladů týkajících se jen (a výlučně) rozsahu zůstavitelova majetku nebo dluhů, která se nedotýká správnosti původního rozhodnutí.

S názorem dovolatele o tom, že odvolací soud měl v dodatečném řízení o dědictví projednat „veškerý majetek zůstavitele“, tedy i ten majetek, který – jak sám v průběhu řízení uváděl a potvrdil také v dovolání – „byl již projednán“, nelze souhlasit. Dovolatel přehlíží, že, je-li soud v dodatečném řízení o dědictví prováděném podle ustanovení § 175x o. s. ř. vázán výsledkem původního dědického řízení (vyjádřeným v usnesení, kterým bylo původní dědické řízení skončeno), není oprávněn (nesmí) znovu rozhodovat o nabytí dědictví ve vztahu k majetku, který byl v původním řízení o dědictví po

zůstaviteli ve smyslu shora uvedeném „znám“ a který již byl v původním dědickém řízení pravomocně projednán. Předmětem dodatečného řízení o dědictví není (a nemůže být) revize původního řízení o dědictví, ale pouze projednání takového majetku zůstavitele, který nebyl v době do právní moci usnesení, kterým bylo původní řízení o dědictví skončeno, znám, a který nebyl v původním řízení o dědictví projednán. Odvolací soud (stejně tak soud prvního stupně) tedy postupoval v souladu se zákonem, když se v dodatečném řízení o dědictví nezabýval majetkem zůstavitele, který již byl projednán v původním řízení o dědictví, neboť opětovnému projednání tohoto majetku již brání překážka věci pravomocně rozhodnuté ve smyslu ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř.

Protože možnost opětovného posouzení dohody dědiců o vypořádání dědictví pravomocně schválené usnesením soudu o dědictví (srov. § 482 obč. zák. a § 175q odst. 1 písm. c/ o. s. ř.) nevyplývá ze žádného zákonného ustanovení a s ohledem na závaznost usnesení soudu o dědictví ani nepřichází v úvahu, není opodstatněná ani dovolatelova námitka, že odvolací soud „nevzal v potaz“, že dědická dohoda mezi L. Č. a Ing. R. Č. „je neplatná“ pro rozpor se zákonem a dobrými mravy.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu je (samozřejmě jen z hlediska dovolatelem uplatněných dovolacích důvodů) správné. Protože nebylo zjištěno, že by usnesení odvolacího soudu bylo postiženo některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání L. Č. podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.